

Lengyel Tatjana – Lengyel József író lánya – 2012. május 23-án érkezett kiigazító levele a Vujovits Vladimir interjú 279. oldalán elhangzott kijelentések kapcsán.

Tisztelt Molnár János!

Köszönöm, hogy lehetőséget kaptam elolvasni a Vujovits Vladimir interjút (OHA 927. / HSZ 1.)

Az interjúban engem is név szerint említettek, mégpedig téves és rám sértő állítást közölve. Ismerem a körülményeket és nem kételkedem az interjúalany jóhiszeműségében, aki félreértette annak idején a dolgot, de ezt mindenképpen korrigálnom kell.

Vujovits Vladimir beszél Lengyel József irodalmi hagyatékáról és azt állítja, hogy Lengyel József „Lengyel Tatjana nevű lánya, egy moszkvai lakos” a Szovjetunióba, Moszkvába” akarta áthelyezni az író hagyatékát (p. 279).

Ez nem felel meg a valóságnak. A tények tisztázásához hadd idézzem az Államvédelmi Szolgálatok Történelmi Levéltárához 2011. május 30-án benyújtott kutatási kérelemből:

„Édesapám 1975. július 14-én hunyt el. Pár órával halála után lakásán megjelent Aczél György, aki elsőként vette kézbe végrendeletét. Ezzel kezdetét vette Lengyel József végakaratainak meghamisítása. Határozott rendelkezését megsértve hivatalos temetést rendeztek neki. A legfelsőbb politikai vezetés élénként érdeklődött a hagyaték iránt, és a hagyatéki eljárásban a hatalom szempontjait érvényesítették.

Végrendeletében Lengyel József 7 embert (név szerint: Mathejka Jánosné, Margittay Ilona, Maksayné dr. Belényessy Márta, Major Ottó, Sükösd Mihály, Almási Miklós, Gyurkó László) bízott meg hagyatéka gondozásával, akiket egyforma joggal (és kötelességgel) ruházott fel. Ennek a Kollégiumnak, ahogy ő nevezte, az lett volna a feladata, hogy leltárba vegye a kéziratokat, ill. döntsön elhelyezésükről (lehetőleg közgyűjteményben), valamint engedélyezze a publikációkat. A szerzői jogdíjakat, három egyenlő részre osztva, feleségére, Olga Szergejevna Ancipo-Csekunskajára, élettársára, Margittay Ilonára, és rám hagyta, ám az örökösök közül csak az élettársa volt tagja a testületnek. Én apámtól tudtam erről a rendelkezéséről, egyetértettem vele, mert sem felesége, sem én nem tudtunk megfelelő szinten magyarul, mindketten szovjet állampolgárok voltunk és én akkor a Szovjetunióban éltem (ezzel engem kifejezetten védeni akart, írásai kényes volta okán). A végrendelet szerint, halálunk után a „jogdíjak mint utóhagyomány az Irodalmi Alapra szálltak volna, hogy az „ha jogdíjak még lesznek, ebből harminc évnél nem idősebb íróknak adjon egy-egy évig (...) ösztöndíjat”. Miután azonban özvegye lemondott az örökségről, a közjegyző a ráeső részt a Művészei Alapnak (Irodalmi Alap jogutódja) ítélte.

Rólam pedig azt a hazugságot terjesztették (nem nyíltan, hanem a hátam mögött), hogy ki akarom hurcolni a Szovjetunióba Lengyel József kéziratait. Ezt megcáfolandó 1977-ben áttelepültem Magyarországra, előtte – édesanyám beleegyezésével – átcsempésztem és

elhelyeztem az MTAK-ban Lengyel József 1938-1955 között anyámhoz és hozzám írt leveleit, ám a híresztelések még a '80-as években is keringtek.

A kuratórium soha nem működött testületként. Hogy a kéziratok mielőbb méltó elhelyezést nyerjenek, kezdeményeztem elhelyezésüket az MTA Kézirattárában. Ebben két kuratóriumi tag, Matejka Jánosné és Belényesy Márta is támogattak. Ezzel a kéréssel fordultam Márta Ferenc akadémikushoz, az MTA Főtitkárához, valamint a Kollégiumhoz, amely 1976. február 18-án az akadémiai elhelyezés mellett döntött. De a kéziratok csak 1978 februárjában, ömlesztett, regisztrálatlan állapotban kerültek a Kézirattárba, a 34 kéziratot notesz (napló), ezeknek gépelt változata és 18 magnótekercs csak 1979 novemberében. Hogy hol voltak a kéziratok ez idő alatt, nem tudjuk. A hagyaték körüli hercehurcáról Babus Antal tanulmányában olvashatunk: *Egy hagyaték regénye. Lengyel József kéziratainak sorsa* (in: *Örökségünk, élő múltunk. Gyűjtemények a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában*; Bp., 2001; pp. 376-387; A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei. Új sorozat, 37(112), valamint *Gazsó Ferenc–Zelei Miklós: A tolvajkulcs*. Bp., Data Manager, 1988, pp. 25-37).

A noteszeket és leveleket hosszú évekre elzárták a kutatók és érdeklődők elől, beleértve engem is. Nekem még 1988-ban sem engedtek betekintést a naplókba és levelezésbe, arra való hivatkozással, hogy ez sérti más emberek személyiségi jogait – miközben József Farkasnak engedélyezték a teljes körű kutatást, aki – sem engem, sem akkor még élő édesanyámat nem kérdezték meg – 1987-ben publikálási célból már lefordította a hozzánk írt és általunk jóhiszeműen a kézirattárban elhelyezett leveleket. Én csak véletlenül szereztem tudomást erről, mikor szintén publikációs célból felkerestem a kézirattárat, mert Lengyel Balázs ajánlotta, hogy hozzuk nyilvánosságra a leveleket az Újhold Évkönyvben. Tehát a mi személyiségi jogainkat durván megsértették. És nem ez volt az egyetlen példa.”

A fent idézett részhez azt tudom hozzátenni, hogy a híresztelések, az adott életinterjú tanúsága szerint, mai napig keringenek.

Ami Mathejka Jánosnéét illeti, az ismeretségük Lengyel Józseffel a 20. évek elejére, a híres grinzingi 43-as barakk idejére datálódik (ld. *Lengyel József: Bécsi portyák*. Bp., Magvető, 1970. könyvét, az interjú 28. sz. dokumentum-melléklete a könyv egyik részlete).

Az ötletét, hogy én mint törvényes örökös (hadd ne térjek itt a jogi bonyodalmakra) igényt jelentettem be a kéziratok tulajdonjogára, tiszteletben tartva a végrendeletben megnevezett Kollégium jogát és kötelességét az irodalmi hagyaték gondozása tekintetében, Mathejka Jánosnéval együtt gondoltuk ki (az egyik beszélgetésünkön Jász Dezső is jelen volt), mert okunk volt félni az írások biztonságát (a hagyaték későbbi hanyatlása bebizonyította, hogy teljes joggal). Tehát Rita nagyon jól tudta, hogy én se nem mondtam, se nem gondoltam, hogy „magammal vigyem a hagyatékot”. Viszont az, hogy én és apám özvegye szovjet állampolgárok voltunk, hogy a kéziratok eszmei tulajdonjoga a jogi érvelésem része volt, nagyon kapóra jött a hatóságoknak, akik hátulról irányították az eseményeket.

Rita valóban, ahogy unokaöccse mondja, „öreg volt már”, sokat beszélt (a személyes vagy telefonbeszélgetés az életformája volt). Biztosan Vladimíreknek is mesélte a történetét, izgatott volt, talán nem beszélt világosan, de egészen biztosan, nem mondta, hogy támogatja, hogy vigyem magammal a hagyatékot, mert erről szó sem volt. Azt, sajnos, elhiszem, hogy ők

mint kívülálló jóhiszeműen félreértették az egészet. Rita 1976-ban hozzám írt leveleivel is tudom bizonyítani, hogy nem mondhatott ilyesmit.

Amúgy az emlékező nagyon keveset tud Lengyel József és Mathejka Jánosné kapcsolatáról, másképpen nem mondta volna azt a nevenséges mondatot, hogy „Rita állandóan utánajárt Aczélnál, hogy Lengyelt ki kell adni” (p. 54), bár Rita sok bizalmas információt tudott és fontos szerepet játszott a *Szembesítés* regénye kiadása érdekében hét éven át folyó harcban.

Beszélgetésük során felmerült, hogy Lengyel József magnóinterjút csinált Ritával és könyvet akart írni. Nem Lengyel József akart könyvet írni, hanem Ritát akarta készíteni, hogy ne maradjon feljegyzetlenül rendkívülien gazdag és kalandos élete és tudta, hogy Rita maga képtelen arra, hogy megírja a könyvet, ezért interjú formában gondolta a megvalósítását. Több felvétel készült Ritával, és apám naplója szerint elkészült ennek a gépirata is. Sajnos, a PTI Archívumában nem találtam ezt az anyagot, illetve valószínűleg csak két részletét (897 f. 2. ö. e. 12-17 l., 65-68 old., és 897 f. 48. ö. e. 3-6 l., 69-72 old.). Az oldalszámok arra utalnak, hogy egy folyamatosan számozott nagyobb anyagról van szó, azért lehetséges, hogy máshol rejtőznek. Lengyel József hagyatékában vannak magnótekercsek, amelyeket én nem hallgattam meg (ehhez külön technikai feltételek kellene), ezért nem tudom, hogy vannak-e közöttük Ritával készült tekercek.

Viszont a felvétel részleteit magnószalagokról 1988-ban publikálta Gyurkó László: *Beszélgetés Matejka Jánosról* // Új Tükör. 1988. 51 és 52. sz.; és *Beszélgetés Matejka Jánosnéval Molnár Renéről* (11-25. old.) és *Beszélgetés Matejka Jánosnéval Matejka Jánosról* (26-53. p.) *Lengyel József: Beszélgetések*. Bp., Szabad tér, 1988. (Huszadik század).könyvben Hogy hová került a hét kazetta, amelyet Gyurkó szerint maga az író adott át neki (amiben én erősen kételkedem, de sajnos, nem volt módomban tisztázni vele), és mi lett a gépirat sorsa (az egészet szétvágták és különböző anyagokhoz csatoltak a PTI-ben?), sajnos, egyelőre rejtély.

Ez, amit az első megközelítésben tudok hozzáfűzni a Vujovits Vladimir életinterjúhoz. Nagyon szeretném, hogy valamilyen formában (utólagos megjegyzés?) azok, akik olvasni fogják az interjút, tisztában legyenek, hogy velem kapcsolatosan ő tévedett.

Tisztelettel: Lengyel Tatjana